

Поводом сто година Српске народне одбране

У СЛУЖБИ СВОГА РОДА

Српска народна одбрана (СНО) убраја се у ред оних националних и патриотских организација које су субински повезане са историјом српског народа. Од оснивања, па кроз цео 20. век, деловала је, замирала и васкрсавала заједно са Србијом.

Након што је 1908. године формирана у Београду, 1914. у Америци и 1916. у Канади, никла је и у Аустралији, 1951. године.

Мисао о уједињењу свих Срба била је њена идеја водиља у целом раду. СНО постоји и данас

Ове јесени навршава се век постојања Српске народне одбране (СНО), наше најстарије националне организације која је настала 8. октобра 1908. године, након што је Аустроугарска анектирала Босну и Херцеговину.

Према историјским изворима, дан после мучке анексије, у кабинету градоначелника Београда састало се око 20 угледника из области политике, науке, културе и војске - са идејом да се организује велики протестни скуп против самовољног чина Аустроугарске. Том приликом покренута је и иницијатива да се оснује друштво које би пропагирало и штитило српске интересе у окупираној Босни и Херцеговини.

На предлог чувеног српског комедиографа и великог патриоте Бранислава Нушића, једногласно је одлучено да се та организација назове Народна одбрана.

Народна одбрана је конституисана 21. октобра 1908, када је изабран њен Средишњи одбор, као тело које ће управљати њеном делатношћу, а за првог председника организације потом је изабран генерал Божидар - Божа Јанковић (командант Треће армије), чије је гесло у раду било "Срби на окуп".

Међу оснивачима овог покрета, чији ће дефинитиван назив бити Српска народна одбрана, били су и Љуба Јовановић, Љуба Давидовић, мајор Војин Танкосић, као и три српске војводе које ће се прославити у Церској и Колубарској бици - Радомир Путник, Степа Степановић и Живојин Мишић, и многи угледни Срби.

На конститутивној седници овог одбора био је усвојен и акциони програм, а кључни задаци, према историјским изворима, били су да СНО "храбри, подиже и снажи српску националну свест", као и да образује добровољачке јединице и припрема их за оружану акцију, да прикупа новчане и друге прилоге ради остварења циљева организације, да организује опрема и вежба комитске чете за посебно и самостално ратовање.

Један од главних задатака СНО био је да развија акцију у свим осталим правцима одбране српских националних интереса.

Убрзо почињу да ничу одбори Народне одбране по унутрашњости Србије, па су, за само месец дана од оснивања покрета, формирана 223 окружна и среска огранка организације са више хиљада активиста.

Као национална организација која је војно-политичко-културним активностима тежила да уједини све Србе у једну државу, у Србији је деловала слободно, све владе су јој пружале помоћ и била је важан инструмент њене политике, док је у Аустроугарској њена делатност била прогоњена и забрањивана. Њеним члановима је приписивана шпијунажа у корист српског генералштаба и бројни атентати на званичнике Аустроугарске.

Због окупације Србије 1915. Одбрана преноси рад на територију Сједињених Америчких Држава где делује и данас. Након завршетка Првог светског рата мења се име у Југословенска народна одбрана, потом само Народна одбрана да би се пред почетак Другог светског рата вратило

Председник СНО у Америци: Михајло Пуџин

привед Српска у име организације.

После Првог рата председник је био војвода Степа Степановић, док је последњи председник у отаџбини био Илија Трифуновић-Бирчанин један од војвода у организацији четника Драже Михајловића. У САД председници су између осталих били Михајло Пуџин, Јован Дучић... Од значајних имена српске емиграције после 1945. у раду СНО су учествовали Свети владика Николај Велимировић, војвода Момчило Ђујић, војвода Доброслав Јевђевић...

СНО у Канади

На иницијативу др Михајла Пуџина, почасног конзула Краљевине Србије у Њујорку, који је организовао Српску Народну Одбрану (СНО) у Америци, основана је СНО у Канади на Конгресу у Веланду, недалеко од Нијагаре, августа месеца 1916. године.

Пре оснивања огранака СНО постојали су огранци Црвеног Крста из којих су настали огранци СНО. Први

Дариоа име покрету: Бранислав Нушић

Застава са оснивачке скупишћине СНО у Канади

огранак СНО је организован 17. јула 1916. у Торонту. Циљеви СНО у Канади су истоветни са циљевима СНО у Србији: Ослобођење и уједињење свих српских земаља у једну заједничку краљевину Србију са династијом Карађорђевић.

СНО за време Првог светског рата

Први светски рат био је у току; Србија је била окупирана од непријатеља, а многе српске избеглице, које су преживеле албанску голготу живеле су у разним државама Европе, па чак и Африке. Пошто је Америка све до јесени 1917. године била неутрална, сви српски добровољци који су живели у њој а желели су да се боре на Солунском фронту морали су прво да дођу у Канаду на припреме које су биле у војном логору близу Квебек Ситија. У том подухвату канадска и америчка СНО су заједнички радиле на слању српских добровољаца у борбу.

Поред слања добровољаца на Со-

лунски фронт огранци СНО сакупљали су новчане прилоге за српску сирочад и избеглице, а један део тих прихода слан је у поробљену отаџбину преко Црвеног крста.

Борба за браћу

Једна од најважнијих активности СНО у Првом светском рату била је помоћ емигрантима који су дошли са територије Аустро-Угарске (Лика, Кордун, Босна, Херцеговина, итд.) да не буду интернирани као непријатељско особље. СНО је издавала чланске карте које су званичне канадске власти признавале као потврду да те особе нису непријатељи Канаде. Нажалост, многи Срби нису били у додиру са члановима СНО и били су одведени у концентрационе логоре у северном

Онтарију и у другим провинцијама Канаде. Званични представник Српске војне мисије у Канади 1916. године био је Божидар Марковић, један од оснивача СНО. Његова кћерка Олга Б. Марковић, у књизи "Досељавање Срба у Канаду и њихова активност" (Виндзор: Авала, 1963, стр. 101-103) пише:

"Објава Првог светског рата затекла је у Канади приличан број усељеника из земаља са којима је Канада тада била у рату. Због тога су Канађани гледали на све странце са огорчењем и сматрали их својим непријатељима. Било је довољно да се прстом укаже на једног невиног човека и каже како је он против савезника, па да овај буде смењен ухашпеш. Многи од тих невиних људи били су интернирани у Капускесингу, Онтарио, све до завршетка рата. И мировни уговор је био потписан, а ови људи још нису били на слободи.

Међу њима био је и велики број Срба са територије Аустро-Угарске. Све молбе које је у њихово име послала СНО нису имале успеха све до 1919. године, када је конзул Краљевине СХС

интервенисао у име СНО код канадске Владе у Отави. Тада је Влада пристала да пусти ове људе на слободу.

Другог јануара 1919 Б.М. Марковић је примио депешу на девет страница од конзула Анте В. Сеферовића, којом га овај упућује у Капускесинг да као представник Конзулата испита Србе који су дошли из Србије, Црне Горе и са територије Аустро-Угарске и препоручи да ови људи буду пуштени. Упозорио га је да ће бити лично одговоран за сваког пуштеног човека, те да буде опрезан и да не пропусти ниједног непријатеља, чак и ако говори српски.

Када је стигао у Капускесинг, Марковић је затекао шеснаест логора у којима су живели заробљеници. Логори су били опкољени гвозденим жицом и пред улазом су стајали војници са бајонетима. Сваки логор је имао своју трпезарију, берберницу, кухињу и спаваоницу са креветом да кревета.

Један по један, у пратњи оружаних војника, сви Срби из тих логора доведени су пред Марковића на испитивање. Нерасположени људи са дугим брадама рекли су своје име, родно место, годину рођења, када су дошли у Канаду, где су били кад су ухапшени и зашто су ухапшени. Када су били готови са одговорима сваки је изведен из собе у пратњи двојице стражара.

Многи су током испитивања плакали као мала деца, причајући о своме ропству, које траје већ три-четири године, без икаквог разлога и потребе.

Ево само два примера: Петар Штимац, стар тридесет година, из Госпића у Лици, био је противник Аустро-Угарске и увек прогањан од њених власти. Због тога је и дошао у Канаду и ту радио као пословођа на железници. Један човек који је хтео његов посао, показао је прстом на њега и оптужио га да је Аустријанац. Ухапсили га и седи у логору већ четири године. Био је огорчен на Канаду и једина жеља му је била да буде депортиран у стари крај.

Или други случај: Ушао у соби човек педесетих година, којје био нем. Плачући, дао је Марковићу једну цеулу на којој је било написано:

"Ја сам добар! Мене познаје Гајо Васиљевић, а то вам је довољна гаранција да ме можете ослободити...Молим вас, као свога брата, извадите ме одавде и немојте ме овде оставити! Његов пријатељ објаснио је да је изгубио глас у једној тучи.

После два дана испитивања, Марковић је препоручио да се пуште 264 особа. Он је такође примио и чешку делегацију која је молила да наш конзул и њих помогне. Доцније су на молбу нашег конзула и они били пуштени.

Другог дана ови Срби су били пуштени. Тако су СНО и конзул Сеферовић успели да помогну нашим земљацима. Срби су били прва група која је пуштена из канадских логора за интернирце."

СНО између две рата

После победоносног Првог светског рата велики број чланова СНО у Канади вратио се у ослобођену отаџбину па је њена активност била смањена. Када је краљ Александар прогласио Краљевину Југославију 1929. године, СНО се залагала за очување заједничке државе заједнице за коју су најбољи српски синови положили своје животе кроз борбе и страдања.

Почетком тридесетих година СНО је прерасла у Југословенско канадско удружење, са циљевима оригиналне СНО уз додатну улогу очувања заједничке државе. Југословенско-канадско удружење било је активно на културном, политичком и хуманитарном раду. Када се после трагичног априлског рата 1941. године распала Југославија и од нациста и фашиста формирана ткз. Независна држава Хрватска, када су злочини усташа над српским народом западно од реке Дрине достигли један милион и више убијених Срба, већина чланова бивше СНО тражили су да се поново реорганизује СНО уместо Југословенско-канадског удружења.

У току 1942. године формирану су нови органи СНО и велики Српски народни сабор је одржан у Хамилтону почетком септембра месеца 1943. када је поново враћено име СНО у Канади. За председника на Првом и Другом конгресу изабран је Милутин Бајчетић, да би на Трећем конгресу 1946. године, као и много пута пута касније, за председника СНО били бирали Петар Булат и Божидар Марковић. Следили су Михајло Обрадовић и Велимир Тошковић. Бора Драгашевић је 29 година био председник СНО од 1977. до септембра 2006. када је изабран за председника Аца Пантелић.

За време Другог светског рата СНО је чврсто стајала уз покрет под командом генерала Драгољуба Михаиловића и свих који су се борили против многих непријатеља српског народа. Мото Српске Народне Одбране у Канади је: Равна гора победити мора!

СНО после Другог светског рата

После завршетка Другог светског рата активност чланова СНО је напредовала. Они су били оснивачи неких наших првих цркава у Канади. Почетком 1947. године делегација СНО на челу са Петром Булатом и Божидаром Марковићем била је примљена у канадски Парламент. Тадашњи министар за емиграцију Пол Мартин сенатор, велики пријатељ Срба и отац бившег председника канадске владе, успео да издејствује да се Срби из разних логора у Европи настане у Канаду. После Пољака, Срби су били фаворизирани за улазак у Канаду, а СНО је гарантовала да ће се старати за све новодошле, да ће им наћи запослење и смештај, тако да ниједан од њих неће пасти на терет нове земље.

Доласком великог броја политичких емиграната из Европе, углавном антикомуниста, затим официра Краљеве Војске који нису желели да живе у Титовој Југославији, активности на културном, религиозном и политичком нивоу је довела до размимоилажења по питању државне заједнице Југославије или само Србије.